

ВІДГУК

офіційного опонента

кандидата педагогічних наук Тарасенко Світлани Мефодіївни

на дисертацію Ковальчук Ірини Сергіївни

«Формування професійно-комунікативної компетентності майбутніх офіцерів у процесі вивчення гуманітарних дисциплін у вищих військових навчальних закладах»,

подану на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти (015 Педагогічні науки)

На сучасному етапі реформування Збройних Сил України вагомої актуальності набуває визначення концептуальних засад військової освіти.

Зокрема, останнім часом у військовослужбовців з'являється якісно нова мотивація до опанування іншомовною професійно-комунікативною компетентністю. Це пов'язано з необхідністю виконання Збройними Силами України завдань в рамках міжнародної військової співпраці, проведення міжнародних операцій в складі сил ООН, участі в єдиній системі Європейської безпеки, проведення спільних з військами НАТО військових навчань, обміну спеціалістами та ін.

Для того, щоб майбутній офіцер міг брати участь у діалозі культур із представниками Збройних Сил інших країн, він повинен володіти професійно-комунікативною компетентністю, яка дозволить йому нарівні висловлювати свою думку, захищати власну думку, стверджувати або заперечувати думку інших, погоджуватися або не погоджуватися з нею у певній комунікативній ситуації.

Формування професійно-комунікативної компетентності майбутніх офіцерів має відбуватися інтегровано, зокрема в процесі вивчення гуманітарних дисциплін у вищих військових навчальних закладах для досягнення основної мети – формування готовності курсантів ВВНЗ до

спілкування на міжнародному рівні. Саме цій проблемі присвячене дисертаційне дослідження, виконане Ковальчук Іриною Сергіївною.

Дисертаційна робота виконана відповідно до тематичного плану науково-дослідної роботи Житомирського державного університету імені Івана Франка в межах наукової теми «Професійна підготовка майбутніх фахівців в умовах ступеневої освіти» (ДР № 0110U002274). Тему дисертації затверджено вченою радою Житомирського державного університету імені Івана Франка (протокол № 4 від 28. 11. 2014 р.) та узгоджено в Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень у галузі педагогіки та психології в Україні (витяг із рішенням № 1 від 27. 01. 2015 р.).

Дослідження здійснювалося протягом 2014–2018 рр. та передбачало чотири етапи наукового пошуку.

На першому етапі (теоретико-аналітичному) автором було ґрунтовно проаналізовано вітчизняну та зарубіжну наукову психологічну, педагогічну, методичну, лінгвістичну літературу та нормативні документи з проблеми формування зазначеного виду компетентності; вивчено практику роботи закладів вищої військової освіти в окресленому напрямі; з'ясовано стан дослідженості проблеми в педагогічній теорії та практиці; визначено мету, предмет, об'єкт, завдання та сформовано понятійний апарат дослідження.

На другому етапі (пошуково-діагностичному) Іриною Сергіївною було проаналізовано структурні та функціональні компоненти професійно-комунікативної компетентності майбутніх офіцерів у процесі вивчення гуманітарних дисциплін; розроблено авторську модель її формування; визначено відповідні критерії, показники та рівні; проведено констатувальний етап експерименту.

На третьому етапі (дослідно-експериментальному) автором було представлено результати впровадження моделі формування професійно-комунікативної компетентності майбутніх офіцерів у процесі вивчення гуманітарних дисциплін шляхом реалізації відповідних технологій,

експериментально перевірено їх ефективність; запропоновано авторське навчально-методичне забезпечення цього процесу.

На четвертому етапі (завершально-узагальнюючому) систематизовано результати формувального етапу експерименту; сформульовано загальні висновки та рекомендації щодо впровадження результатів дослідження; визначено перспективи наукового пошуку.

Характеризуючи наукову новизну одержаних результатів, слід зазначити, що автором:

- вперше системно представлено багатокомпонентну структуру та зміст професійно-комунікативної компетентності майбутніх офіцерів; теоретично обґрунтовано авторську модель її формування в процесі вивчення гуманітарних дисциплін (цільовий, мотиваційно-ціннісний, змістовий, організаційно-технологічний, результативний блоки), у якій відображено специфіку принципів, змісту, форм і технологій реалізації зазначеного процесу; розроблено критерії та показники рівня сформованості досліджуваної компетентності, охарактеризовано їх змістове наповнення; запропоновано етапи (мотиваційно-інформаційний, теоретико-діяльнісний, оцінно-результативний) та умови (інтегративні зовнішні та інтегративні внутрішні), що забезпечують ефективність формування визначеної компетентності;

- удосконалено сутність процесу формування професійно-комунікативної компетентності, уточнено поняття «комунікативна компетентність», «професійна компетентність» та «професійно-комунікативна компетентність»;

- подальшого розвитку набули положення щодо впровадження в навчальний процес закладів вищої військової освіти сучасних форм, методів і технологій формування професійно-комунікативної компетентності майбутніх офіцерів у процесі вивчення гуманітарних дисциплін.

Наукові результати й висновки проведеного дослідження дозволили автору розробити та реалізувати в освітньому процесі спецкурс «Військово-

спеціальна іншомовна підготовка», он-лайн курс «Професійно-комунікативний розвиток майбутніх офіцерів під час вивчення гуманітарних дисциплін», навчально-методичний посібник «Англійська мова (військово-спеціальна мовна підготовка)», які можуть бути використані в процесі професійно-комунікативної підготовки майбутніх офіцерів у закладах вищої військової освіти.

Дисертаційна робота Ковальчук І.С. належним чином структурована. Її структура визначається метою і завданнями, поставленими дисертанткою. Вона складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного з них, загальних висновків, 25 додатків (на 92 сторінках), списку використаних джерел, який містить 350 найменувань (з них 56 – іноземними мовами). Ілюстративний матеріал дисертації подано в 26 таблицях і на 18 рисунках. Загальний обсяг дослідження складає 351 сторінку, із яких 181 сторінка основного змісту.

На основі вивчення ґрунтовної джерельної бази у вступі автором обґрунтовано актуальність і доцільність обраної теми; визначено його мету, завдання, об'єкт і предмет; окреслено етапи наукового дослідження; визначено його методи, наукову новизну, практичне значення результатів наукового пошуку; подано відомості про їх апробацію та впровадження в освітнє середовище закладів вищої військової освіти.

У першому розділі – «Теоретичні засади формування професійно-комунікативної компетентності майбутніх офіцерів у процесі вивчення гуманітарних дисциплін у закладах вищої військової освіти» – дисертанткою наведено результати теоретичного аналізу проблеми формування професійно-комунікативної компетентності майбутніх офіцерів у процесі вивчення гуманітарних дисциплін; обґрунтовано понятійно-категоріальний апарат; охарактеризовано структуру та зміст досліджуваної компетентності; виокремлено основні компоненти професійно-комунікативної компетентності: ціннісно-мотиваційний; когнітивний; діяльнісно-

поведінковий; компонент професійно важливих особистісно-комунікативних якостей.

Слід відзначити здійснений у розділі детальний науковий аналіз і обґрунтування дисертанткою вихідних положень наукового дослідження, в тому числі понять «комунікативна компетентність», «професійна компетентність» і «професійно-комунікативна компетентність». Це дало можливість дисертантці дати визначення професійно-комунікативної компетентності майбутніх офіцерів як складного інтегративного утворення, що являє собою сукупність професійно-комунікативних знань, умінь і навичок, професійно важливих якостей, яке забезпечує успішне спілкування у військово-професійній сфері. Розділ закінчується відповідними висновками.

У другому розділі – «Формування професійно-комунікативної компетентності майбутніх офіцерів у процесі вивчення гуманітарних дисциплін у закладах вищої військової освіти» – дисертанткою наведено результати педагогічного моделювання у визначеному напрямі; охарактеризовано організацію процесу формування професійно-комунікативної компетентності майбутніх офіцерів і виокремлено критерії (стимулювально-спонукальний, знаннево-когнітивний, практично орієнтований, ціннісно-комунікативний) та показники рівнів сформованості професійно-комунікативної компетентності майбутніх офіцерів у процесі вивчення гуманітарних дисциплін у закладах вищої військової освіти (початковий, достатній, високий).

Особливої уваги заслуговує розроблена Іриною Сергіївною авторська модель формування професійно-комунікативної компетентності, яка має такі блоки: цільовий (мета, завдання, наукові підходи та принципи); мотиваційно-ціннісний (формування мотивації до професійно-комунікативної взаємодії, розвиток професійно-комунікативних інтересів майбутніх офіцерів); змістовий (дисципліни гуманітарного циклу у військових інститутах, спецкурс «Військово-спеціальна іншомовна підготовка» та авторський он-лайн курс «Професійно-комунікативний розвиток майбутніх офіцерів під час

вивчення гуманітарних дисциплін»); організаційно-технологічний (етапи, умови та технології); результативний (критерії, рівні сформованості досліджуваної компетентності). Результатом упровадження авторської моделі формування професійно-комунікативної компетентності є сформована на належному рівні професійно-комунікативна компетентність майбутніх офіцерів, здатних діяти в умовах бойових дій. Розділ завершується відповідними висновками.

У третьому розділі – «Експериментальна перевірка ефективності технологій формування професійно-комунікативної компетентності майбутніх офіцерів у процесі вивчення гуманітарних дисциплін у закладах вищої військової освіти» – здобувачкою подано результати діагностики та методичку проведення дослідження; розглянуто методи та технології формування професійно-комунікативної компетентності майбутніх офіцерів; простежено динаміку зазначеного процесу під час вивчення гуманітарних дисциплін у закладах вищої військової освіти.

Загалом, позитивно оцінюючи зміст дисертаційної роботи, наукове і практичне значення отриманих дисертанткою результатів, вважаємо за необхідне висловити деякі зауваження і побажання щодо її удосконалення:

1. Зважаючи на перспективу європейської та євроатлантичної інтеграції України, прагнення залучити відповідний зарубіжний науково-педагогічний досвід, дослідження набуло б більшої вагомості, якби дисертантка більш детально дослідила та проаналізувала зарубіжні прогресивні ідеї, методи та технології формування професійно-комунікативної компетентності майбутніх офіцерів у процесі вивчення гуманітарних дисциплін у закладах вищої військової освіти. Наявний досвід можна було проаналізувати на матеріалі щорічних міжнародних конференцій, що проводяться під егідою Бюро міжнародної мовної координації НАТО (BILC) - дорадчого органу НАТО з питань мовної підготовки та тестування, що дало б змогу не тільки виокремити прогресивні ідеї зарубіжного досвіду формування професійно-

комунікативної компетентності майбутніх офіцерів, але й використати їх під час розробки провідних аспектів здійснюваного дослідження.

2. У результаті здійсненого аналізу стану сформованості професійно-комунікативної компетентності майбутніх офіцерів, серед недоліків, що ускладнюють процес формування означеної компетентності, дисертанткою зазначено низку недоліків, серед яких: відсутність у курсантів інтересу до професійно-комунікативної компетентності, уявлення про сутність цього явища, значущість предметів гуманітарного циклу, професійно значущих умінь, якостей та здібностей. Ми поділяємо позицію Ірини Сергіївни, що означені недоліки істотно ускладнюють процес формування професійно-комунікативної компетентності майбутніх офіцерів у процесі вивчення гуманітарних дисциплін. Проте вважаємо, що отримані результати констатувального зрізу дослідниці слід доповнити ґрунтовним аналізом сучасного стану сформованості професійно-комунікативної компетентності майбутніх офіцерів на основі аналізу відповідності досліджуваного процесу європейським стандартам і нормам.

3. На нашу думку, для демонстрації можливостей застосування технологій критичного мислення в контексті формування професійно-комунікативної компетентності майбутніх офіцерів у процесі вивчення гуманітарних дисциплін, слід підібрати завдання, які б більшою мірою відповідали визначенням даних технологій (наприклад, наведене у розділі III завдання з української мови за професійним спрямуванням щодо порівняння значення та вживання фразеологізмів в українській та англійських мовах не зовсім відповідає визначенню технології критичного мислення "Який Ваш рейтинг?" ("What's Your Rating?")).

4. Дещо неповно, на нашу думку, висвітлені можливі підходи до формування професійно-комунікативної компетентності майбутніх офіцерів з врахуванням досвіду проведення АТО (ООС) та особливості формування зазначеної компетентності у курсантів військових інститутів, які вже мають досвід виконання завдань у зоні АТО (ООС).

Проте зроблені зауваження та побажання суттєво не впливають на загальну позитивну оцінку представленого дисертаційного дослідження й не знижують його наукової та практичної цінності.

Підсумовуючи, можемо констатувати, що дисертаційна робота „Формування професійно-комунікативної компетентності майбутніх офіцерів у процесі вивчення гуманітарних дисциплін у вищих військових навчальних закладах” є завершеним самостійним науковим дослідженням, яке за достовірністю отриманих результатів та новизною відповідає вимогам пп. 9, 11, 12, 13 „Порядку присудження наукових ступенів”, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24.07.2013 року зі змінами та доповненнями згідно з Постановою Кабінету Міністрів України № 656 від 19.08.2015 р., а його автор Ковальчук Ірина Сергіївна заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент
кандидат педагогічних наук,
завідувач кафедри іноземних мов
Житомирського військового
інституту імені С.П. Корольова



С.М. Тарасенко

Підпис Тарасенко С.М. засвідчую
Начальник відділу персоналу та стройового

п/п-к



О. В. Ковальчук